

XVI. mjezynarodny kongres slawistow w Bělohrodze, 20.–27. awgusta 2018

Na 16. mjezynarodnym kongresu slawistow, kiž wotmě so wot 20. do 27. awgusta 2018 w stolicy Serbiskeje, w Bělohrodze, wobdźěli so tež skupinka sorabistow z Budyskeho Serbskeho instituta. Njeje móžno, so we wobłuku tuteje rozprawy wšitkim zarjadowanjam wěnować, tohodla chcemy jenož někotre – w našich wočach – zajimawe přednoški a tematiske bloki bliže předstajić.

Kongres slawistow bu organizowany wot Mjezynarodneho komiteja slawistow, Zwjazka slawistiskich towaršnosćow Serbiskeje, Filologiskeje fakulty Bělohrodskeje uniwersity kaž tež Serbiskeje akademije wědomosćow a wumělstwow z podpěru prezidenta Serbiskeje, Ministerstwa za wonkowne naležnosće, Ministerstwa za kubljanje a wědomosć kaž tež Ministerstwa za kulturu a informaciju.

Swjatočne zahajenje kongresa wotmě so pónđzelu, 20. awgusta 2018 dopołdnja w „Žurli rjekow“ Filologiskeje fakulty na Studentskim torhošću ze wšelakimi narěcemi a postrownymi słowami. Mjez druhim porěčachu předsyda Mjezynarodneho komiteja slawistow Boško Suvajdžić, minister za kulturu a informaciju Vladan Vukasavlević, minister za kubljanje a wědomosć Mladen Šarčević, zastupowacy měščanosta Bělohroda Andrej Mladenović, předsydka Zwjazka serbiskich slawistow Rajna Dragičević kaž tež dekanka Filologiskeje fakulty Ljiljana Marković. Wo wumělske wobrubjenje postaraš tej so uniwersitny chór „Obilic“ a ludowy ansambl „Kolo“. Popołdnju scěhowachu dwě plenarneje posedźeni, wotewrjenje wosebiteje wustajeńcy w awli filologiskeje fakulty a wječor předstajenje wšelakich knihow.

Na kongresu wobdźěli so něhdze tysac wědomostnikow z 43 krajow, kotřiž předstajichu slědženja ze wšitkich wobłukow rěčespyta kaž tež literarnych a kulturnych wědomosćow. Wot wutory hač do soboty wotměwachu so zarjadowanja w sekcijach, tematiskich blokach, při kulojtych blidach kaž tež prezentacije projektow a knihow, w cyłku bě jich 115, hłownje rěčespytnych. Zdźěla bě hač do 12 přednoškow paralelnje.

Wuběr wobdźělnikow kongresa a rozrjadowanje přednoškow dopominašej hišće we wěstych dypkach na krutu organizaciju Mjezynarodnych kongresow slawistow po tradicionelnym wašnju: Jednotliwe narodne komisije slawistow běchu wědomostnikow ze svojich krajow namjetowali abo wjednicy tematiskich komisijow při Komiteju kongresa slawistow svojich člonow wo wobdźělenje prosyli. Wěsta „demokratizacija“ docpě so tónkróc přez instalowanje kulojtych blidow a tematiskich blokow, kotraž pak mějachu tohorunja proceduru dopušćenja ze strony Mjezynarodneho komiteja přeběžeć. Lužiscy Serbja su hižo zdawna zastupjeni w prezidijomaj Němskeho a Mjezynarodneho komiteja slawistow, wyše toho skutkują we wšelakich wědomostnych komisijach. Třoch wobdźělnikow, kotřiž so ze serbšćinu zaběraja, bě Němski komitej slawistow namjetował, dwě wědomostnicy wobdźělištej so na zakładze svojego sobudźěla w tematiskich komisijach.

We wobłuku rěčespyta bě najwjace zarjadowanjow pod scěhowacymi temami: stawizny slowjanskich rěčow, wuwice slowjanskich rěčow pod wuměńženjemi rěčneho kontakta, dialektologija kaž tež gramatika modernych spisownych rěčow. W zamołwitosći jednotliwych komisijow, akreditěrowanych přez Mjezynarodny komitej slawistow (jich je tuchwilu nimale 40), wotměchu so tematiske bloki (dwaceći rěčespytnych, dźesać literarnowědomostnych a dwaj powšitkowu slawistiku nastupacej).

Serbšćina bě w třoch rěčespytnych přednoškach a w jednym literarnowědomostnym referaće z hłownym předmjetom: Thomas Menzel (Budyšin) porěča wo kompleksnosći flektiwiskich strukturow w hornjo- a delnjoserbšćinje, Anja Pohončowa (Budyšin);

sobuawtor Wito Bejmak) wustupi z přednoškom wo zawjazanju Serbskeje bibliografije do digitalnych informaciskich systemow, Jana Šolčina (Budyšin) zaběraše so ze serbskej rěčneje politiku a Diana Hiccyna (Gießen) přednošowaše wo poetice „čečenja“ w Jurja Brězanowym romanje wo Krabaće; přenje tři mjenowane referaty přednjesechu so w hornjoserbskej rěči. Ale tež w druhich přednoškach hraješe serbšćina wěstu rólu, tak pola Rolanda Martija (Saarbrücken), Grevilla G. Corbetta (Surrey) abo Dalibora Sokolovića (Běłohród). Tak bě serbšćina na kongresu slawistow derje prezentna.

Mjez wšelakorymi temami we wobłuku rěčespytneje sekcije „Gramatika džensnišich słowjanskich literarnych rěčow“ běchu zjawy njeregularnych fleksiskich strukturow šěršo zastupjene (za serbšćinu eksemplarisce předstajene tež w nastawkomaj zešiwkow 2017/1 a 2018/2 Lětopisa). Generelny zmysl přepytowanja fleksiskeje njeregularnosće wobsteji we wuslědženju potencilnych wobmjezowanjow za čłowjesku rěčnu kompetencu: Kelko strukturelneho počezowanja móže so znjesć při rěčnym jednanju, kajke su móžne zestajenja njeregularnych/kompleksnych kajkosćow. Dale staji so prašenje, hač wobsteji wěsta typologija njeregularnych/kompleksnych rěčnych strukturow. W zwisku z tym předstaji Greville G. Corbett na přikładze słowjanskich rěčow powšitkownu typologiju substantiwow-pluraletantumow (*nawoči, husle, droždže* atd.) a rozjasni jich wuznam za tworjenje rěčespytneje teorieje. Wón zwurazni, zo wjedu typologiske slědženja k postupej při tworjenju rěčespytneje teorieje, a teorieja dawa zakład za zrozumjenje typologiskich strukturow. Thomas Menzel pokaza w swojim přednošku, zo wobsteji w serbšćinje wjetši rozměr fleksiskeje kompleksnosće hižo z teje přičiny, zo wona zachowa formy duala a ma tohodla wobšěrniše paradigmy hač wšelake druge słowjanske rěče. Formalne rozdžěle w paradigmach (na přikład alomorfy) pokazuja časćišo přez lěstotki njezměneny staw; ženje so njewužiwanje za tworjenje regularnych kontrastow mjez numerusowymi paradigmy za singular, plural a dual. Hewak je fleksiska regularnosć w delnjoserbšćinje hišće něšto lěpje reprezentowana hač w hornjoserbšćinje.

Wulki zajim wubudži kulojte blido wo korpusowej linguistice. Wědomostnicy z Ruskeje, Ukrainy, Pólskeje, Českeje, Serbskeje a Bolharskeje informowachu wo aktualnych wuwicach a wuspěchach při zestajenju digitalnych tekstowych zběrkow za zaměry rěčespytneho přepytowanja. Hačrunjež wobsteja hižo wjacore „narodne korpusy“ z wjace hač 500 milionami słowow, njemóže žadyn z nich docpěć cil dospołneho zapřijeća narodneho pismowstwa, wo kotryž so Serbski institut (na mjeńšej runinje) za serbske, znajmjeńša wšak za delnjoserbske teksty prócuje. Tak ma korpus delnjoserbskeje rěče w přichodze wopřijeć wšitke zachowane teksty wěsteje doby. Z tym wotewrěja so nowe perspektiwy za rěčespytne slědženja. We wobłuku kulojteho blida so konstatowaše, zo přinošuje korpusowa linguistika k zasadnej změnje rěčespytneje metodiki: Po spekulatiwnych přistupach, charakterizowacych linguistiske teorieje 20. lěstotka, ma nětko 21. lěstotk wuběrne móžnosće za wuwijanje tajkich přistupow, kotrež zepěraja so jeniče na fakty konkretneho wužiwanja rěčow.

Móžne wusměrjenje tajkich cilow móžachmy wobkedźbować na přikład we wjacorych přednoškach, rozjimowacych temu rěčnych kontaktow. Gerd Hentschel (Oldenburg) a jeho slědzerska skupina přepytuje mjezsobne wliwy ruskeje a běłoruskeje, ruskeje a ukrainskeje kaž tež pólskeje a łemkowskeje rěče. Ursula Doleschal (Klagenfurt) předstaji bosnisko-němsku měšanu rěč młodych bosniskich migrantow w Rakuskej, a Bernhard Bremer (Greifswald) přirunowaše rěč dweju generacijow ruskich migrantow w Němskej. Wšitcy mjenowani wědomostnicy su sej za swoje potreby wosebite korpusy natwarili, kotrež pokazuja faktiske rěčne jednanje, njewotwisne wot normatiwnych smě-

nicow za konkretnu rěčnu skupinu. Rěčespytnicy zajimuju so džeń a bóle za wotchilenja wot rěčneje normy. Njefředpisuja rěčacym, kak maja rěčeć, a njewobstražuja rěčnu kulturu, ale pytaja za pokazkami, kak wěsta rěč we hłowach rěčacych praktisce funguje. To woznamjenja, zo pśeslědžuja předewšëm okazionalne formy a struktury, hačrunjež wone w słownikach a gramatikach njewustupuja. Za ruščinu předstaji na příklad Jekaterina W. Rachilina (Moskwa), zo wobsteja hižo wosebite „korpusy rěčnych zmyłkow“, zestajene z transkriptow ertneje rěče předšulskich džeći, z pisomnych nastawkow šulerjow a samo studentow. Wobsah tajkich korpusow je za přiwisnikow rěčneho purizma žalostny, ale wón je wulkotny material za přiwisnikow funkcionalneje linguistiki. Neutralne wopisanje rěčneje praksy bjez někajkeho hódnoćenja namakanych rěčnych zwučenosćow móže nadžijomnje přinošować k wotkrywanju zakładnych procesow mentalneho fungowanja rěče. To plaći wosebje w situaciji intensiwneho rěčneho kontakta, kotryž je wuznamny tež za serbskej rěči.

Ze stron Komisije za słowjansku słowotwórbu běštaj Elena I. Korjakowcewa (Siedlce) a Aleksandr A. Lukašanec (Minsk) spřihotowalaj wosebity blok na aktualnu temu „Globalizacija a słowjanska słowotwórba“. Globalizowace tendency njewobmjazuja so hižo na politiske, hospodarske abo towaršnostne wobstejnosće, ale wuskutkuja so tohorunja na narodne rěče a jich funkcioněrowanje. Nadawk přednošowarjow bě, na typiske zjawy globalizacije w słowoskładze a wosebje w słowotwórbnym systemje jednotliwych słowjanskich rěčow skedźbnić. W srjedžišću přednoškow stejachu ruščina, běloruščina, pólsčina, češčina, serbiščina a makedonščina, zdžěla w přirunowacej perspektiwje. Materialowu bazu tworjachu zwjetša masowe medije, wosebje (internetowe) nowiny abo elektroniske korpusy a słowniki. Mjeztym zo wobhladowaše so hišće před dwěmaj lětdžesatkomaj tendenca k internacionalizaciji (zwuraznjaca so přez přewzaće wjele mjezynarodnych elementow) jako jedna z najwážnišich wuwicowych tendencow, konstatuje so džensa sylne přiběranje wliwa jendželšćiny a z tym globalizowace zjawy we wšěch słowjanskich rěčach. Dopjelnjowanje słowjanskeho słowoskłada z cuzorěčneje leksiku a zapřijećé cuzorěčnych elementow do słowotwórbných procesow poskićujetej na jednej stronje nowe móžnosće za tworjenje neologizmw a rozšěrjatej słowotwórborne poteny jednotliwych rěčow. Na druhej stronje wobmjazuje so z tym nałożowanje indigenych słowotwórbných srědkow přijimaceje rěče. Wosebje w nowinach dominuja neologizmy z okazionalnym charakterom, kiž počahuja so na aktualne podawki w towaršnosći a wostanu tuž skerje na periferiji słowoskłada. Hłowna motiwacija za wutworjenje a wužiwanje tajkich neologizmw leži w jich ekspresiwным charakterje. Jara husto słuža wone k wothódnoćenju čłowjekow, idejow abo konceptow. Jako typiski zjaw globalizacije we wšěch słowjanskich rěčach konstatuje so zniženje rěčneje kultury a redukowanje funkcionalnych stilow na rozmołwny stil. Takrjec jako napřećiwna tendenca skutkuja prócowanja wo zesyljenje narodnych rěčow přez wužiwanje indigenych słowotwórbných srědkow (tak mjenowana „antiglobalizacija“). Tole wjedže k rozšěrjenju leksikaliskeje a słowotwórborneje synonymnosće a k stilistiskej diferenciaciji mjez požčenymi a indigenymi srědkami.

Nawodnica Komisije za slawistisku rěčespytnu bibliografiju Zofia Rudnik-Karwatawa (Warsawa) zorganizowa tematiski blok na temu „Bibliografija slawistiskeho rěčespyta w digitalnym swěće“, na kotrymž wustupi wosom člonow komisije z přednoškami. Wosebitosć we wobłuku tuteje komisije je, zo je člonstwo wjazane z aktiwnym sobudžěłom na Bibliografiji slawistiskeho rěčespyta. Tematiski blok słužeše hłownje wuhódnoćenju džeławosće w zašlych džesać lětach po zawjedženju digitalneho systema iSybislaw (<http://www.isybislaw.ispan.waw.pl/>), diskutowanju hłownych problemow

w tutym zwisku (na přikład hladajo wariantnosć klučowych slowow), wuměnje nazhonyjenow kaž tež wujasnjenju róle narodnych bibliografijow jako zakład za tutón mjezynarodny kooperaciski projekt. W diskusiji wobžarowachu wobdźělnicy mały podźěl južnosłowjanskich bibliografiskich datow, štož je zawinowane přez snadne sobudźělo ze stron tamnišich kolegow.

Pod titulom „Interkomprehensija – mjezsobne zrozumjenje słowjanskich rěčow“ wotmě so tematiski blok, organizowany wot Rolanda Martija (Saarbrücken). Bě to tema, kotraž so w tajkej formje přeni raz na kongresu slawistow diskutowaše. Móžnosće interkomprehensije so w rěčneje praksy dotal jenož mało wučerpaja. Tuž zahaji Marti swój přednošk z tezu, zo njeje mjezsobne zrozumjenje jenož problem mjez njeposřednimi rěčnikami-susodami wěsteho rěčneho kontinuuma. Na zakładze konkretneho přikłada delnjo- a hornjoserbšćiny pokaza na historiske problemy přibliženja wobeju rěčow. Wobkedźbujo aktualne wuwice wón zwěsći, zo njeje interkomprehensija wkontakće mjez Hornjo- a Delnjoserbami rozšěrjena a zo wužiwa mnozy rěčnicy při tym radšo němčinu, dokelž njeje mjezsobne zrozumjenje hornjo- a delnjoserbšćiny samozrozumliwe. Scěhowachu přednoški, kotraž wěnowachu so dalším słowjanskim rěčam a kotraž tematizowachu móžnosće mjezsobneho dorozumjenja w kontaktnych situacijach, mj. dr. mjez wužiwarjemi čěšćiny a slowakšćiny, pólsćiny a kašubšćiny, boharšćiny a rušćiny, słowjenšćiny a serbochorwatšćiny. Wuzběhnyć ma so tu referat Hanny Makurat (Gdańsk), kiž bě přeni na mjezynarodnym kongresu slawistow w kašubskej rěči předneseny přinošk docyła. Zajimawe přikłady pokazachu, zo so potencial zhromadnosćow a mjezsobnych zwiskow přemało wužiwa. Konsekwentnje w delnjoserbskej rěči moderěrowany blok apo přednoškach w najwšelakorjich rěčach wjedžena diskusija pak běštej dobry přikład za to, zo je mjezsobne zrozumjenje móžne.

Na předposlednim dnju kongresa wotmě so wot Komisije za słowjanske spisowne rěče spřihotowany tematiski blok pod nadpismom „Formowanje rěčneho wědomja a nastajenja k rěči“. Kaž za kóždy kongres slawistow bě komisija tež 2018 separaty zběrník wudała, lětuši pod mjenom „Słowanske spisowné jazyky od teorie k praxi – formowaní jazyvého wědomí a postojú k jazyku“. Z cyłkownje dwanaće w zběrníku publikowanych přednoškow so chorosće referentow dla jenož štyri na kongresu w Bělohrodze prezentowachu: Jako přenja předstaji Hana Gladkova (Praha) zarys wuwica teorie spisownych rěčow a koncentrowaše so w tutym zwisku na swójski model, kiž wobsweťli a analyzuje rólu jednotlivych akterow, kotřiž w rěčneje praksy wutworjenje rěčneho wědomja wobwliwuja. Zwiski mjez teoretiskimi a normatiwnymi konceptami spisowneje rěče a aktualnymi problemami rěčneje kultury wona na přikładze čěšćiny nadrobne rozloži. Dalša přednošowarka, Ljudmila Tkač (Čerňiwcy), poda historisce koncipowany přehlad wo wuwicu ukrainskeje spisowneje rěče a předstaji w tutym zwisku předewšěm literarisku dźělawosć ukrainskich prócowarjow hač do 20. lěstotka. Makedonska rěčespytnica Lidija Tanturowska (Skopje) rozjimowaše praktiske problemy transliteracije, kotraž so mj. dr. w aktualnych dokumentach jewja, po tym zo su so 2016 prawidła za přepisowanje łačonskich a kyriliskich pismikow makedonskeho alfabeta wozjewili. Dale předstaji Jana Šolćina teoretiske rěčnopolitiske koncepcije kaž tež aktualne problemy jich implementacije. Na zakładze třoch konkretnych jednanskich polow lěta 2013 wot Sakskeho ministerstwa za wědomosć a kulturu (SMWK) wudateho „Plana Sakskeho statneho knježerstwa k pozbudžowanju a k wožiwjenju wužiwanja serbskeje rěče“ rozloži wona strategije jeho nałožowanja kaž tež problemy přesadženja w dwurěčnym sydłenskim rumje Hornjeje Łužicy. Žiwa diskusija po jednotlivych referatach potwjerdzi zajim, tuž so planowany čas njehladajo na mału ličbu referentow tola poľnje wučerpa.

Srjedu běchu wobdźělnicy kongresa přeprošeni na přijće pola prezidenta Serbiskeje, Aleksandra Vučića. Po zakónčenju kongresa scěhowaše njedželu přijće w radnicy pola Běłohródskeho měšćanosty. Štwórtk móžachu so referenca wobdźělic na wšelakich ekskursijach, mjeztym zo so čłonojo komisijow při Mjezynarodnym komiteju slawistow k swojim turnusowym posedženjam zhromadźichu. Tak so mj. dr. w Komisiji za słwjanske spisowne řeče jeje dotalna předsydka Hana Gladkova znova wuzwoli a dósta mandat za dalšu pječlětnu džělawosć w tutej funkciji. Mjez druhim wuradźowachu čłonojo wo organizaciji a městnosćach přichodnych konferencow kaž tež wo tym, kak měła so tuchwilu ze 26 člonow wobstajaca komisija dale womłodźić. Z tutym zaměrom přiwzašej so dvě nowej člonce. Do Komisije za slawistisku rěčespytnu bibliografiju přiwzachu so tohorunja nowi čłonojo. Zofia Rudnik-Karwatowa, wot lěta 1998 předsydka komisije, zložila swoju funkciju, jako nowy předsyda bu wuzwolony Paweł Kowalski (Warsawa), kiž bibliografiski projekt hižo někotře lěta sobu přewodźuje. Wyše toho wobzamknychu přitomni wustawki, kotrež maja džělawosć na bibliografiji a w komisiji rjadować. Komisija za rěčne kontakty so na lětušim Kongresu pod nowym prezidijom a z nowym sobustawstwom znova založi. Na posedženju diskutowachu wo wustawkach komisije a wo směrnicach přichodneho džěła. Přenje džělowe zetkanje komisije wotměje so k lětu w Mohuču (Mainzu).

Na swjatočnym zakónčenju w „Žurli rjekow“, kotrež zahaji solistka ze znatym studentskim spěwom „Gaudeamus igitur“, wuzběhny předsyda Mjezynarodneho komiteja slawistow Boško Suvajdžić wulki wuznam a mócne wuprudženje kongresa do Europy a přez jeje mjezy, wšak wobdźělichu so lětsa přeni raz slawisća z Azerbajdzana abo Koreje. Dale podžakowa so za kolegialnu atmosferu a wysoki wědomostny niwow jednotliwych zarjadowanjow. Přichodny kongres budže 2023 w Parisu. Po tym přepoda słowo Nataliji Bernitskej, zastupjerce Francoskeje w komiteju slawistow, kotraž so za dowěru džakowaše a přitomnych wutrobnje na přichodny kongres přeprosya.

Chcemy składnosć wužić a so pola zamołwitych lětušeho kongresa slawistow podžakować za organizaciju, njeje wšak jednorje telko wobdźělnikow „pod jedyn kłobuk“ dóstać. Džak słuša tohorunja pomocnikam, zwjetša studentam Filologiskeje fakulty, a dalšemu personalej, kiž starachu so wo derjeměće wobdźělnikow a stejachu za organizatoriske prašenja k dispoziciji.

Thomas Menzel, Anja Pohončowa, Jana Šolćina